

Gemeente Dantumadeel en
Gemeente Noordoost-Friesland

T.a.v. dhr. D. Kroes

GGD Fryslân

Harlingertrekweg 58
Leeuwarden

Postbus 612
8901 BK Leeuwarden

t. 088 22 99 222
info@ggdfryslan.nl
www.ggdfryslan.nl

Datum	Uw kenmerk	Uw brief van	Ons kenmerk	Bijlagen
12 mei 2021			UIT/21013244/CDO	0
			Behandeld door	Doorkiesnummer
			B.P. Nguyen	088 – 22 99 222
Onderwerp			E-mail	
Toelichting geur en gezondheid - osiris 134833			milieuengezondheid@ggdfryslan.nl	

Geachte heer Kroes,

Gemeente Dantumadeel en Noordoost-Friesland hebben GGD Fryslân verzocht om een toelichting op geur en gezondheid in de veehouderij. Reden hiertoe is de wijziging voor de gemeentelijke geurverordening voor veehouderij. In deze toelichting wordt ingegaan op de gezondheidseffecten van geur en richtwaarden voor geur afkomstig van veehouderij. Daarnaast worden percentages gegeven van de geurgehinderden door veehouderij en landbouw afkomstig van de Gezondheidsmonitor van de GGD.

Geur en gezondheid

Geur is de eigenschap van organische stoffen die met behulp van zintuigen in de neus kan worden waargenomen. Geurhinder treedt op als de herhaaldelijk waargenomen geur als onaangenaam wordt beoordeeld en het welbevinden daardoor negatief wordt beïnvloed. Geur kan verschillende gezondheidseffecten oproepen bij de mens: (ernstige) hinder, verstoring van gedrag en activiteiten en stress gerelateerde lichamelijke gezondheidsklachten. Het meest voorkomende en beschreven gezondheidseffecten van geur zijn de effecten van is (ernstige) hinder.

Geurhinder

Het gezondheidseffect geurhinder wordt in sterke mate bepaald door de geurbeleving. De ervaring van geurhinder is sterk individueel bepaald. Hoe hinderlijk mensen een geur vinden hangt onder andere af van de karakteristieken van de geur, zoals de aangenaamheid, duur, frequentie en intensiteit van de geur. Ook de gewenning, het tijdstip en de vermijdbaarheid van de blootstelling spelen een belangrijke rol. Daarnaast beïnvloeden persoonsgebonden eigenschappen ook de ervaren hinder. Of de hinder ook tot gezondheidsklachten leidt, is persoonsgebonden en afhankelijk van de persoonlijke stressverwerking.

Geur en veehouderij

Geur van de veehouderij bestaat uit een mix van gasvormige componenten afkomstig van de dieren zelf en de bedrijfsvoering. Het gaat vooral om vluchtige organische koolwaterstoffen (vetzuren, fenolen en indolen) en zwavelhoudende componenten (sulfiden). Ammoniak kan in de stal een geurcomponent zijn, maar wordt bij het vrijkomen uit de stal zo sterk verdund dat het in de omgeving geen rol meer speelt. De meeste geurstoffen zijn al te ruiken bij lage concentraties die geen directe gezondheidseffecten geven, maar de waarneming van geur kan indirect tot gezondheidseffecten leiden als deze als negatief wordt ervaren.

Naast de geurkarakteristieke en persoonsgebonden factoren spelen ook een aantal specifieke factoren van veehouderij een rol bij de ervaren geurhinder door veehouderij.

Concentratie en niet-concentratiegebied:

Een aantal gebieden in het zuiden en oosten van Nederland zijn aangemerkt als concentratiegebieden. In vergelijking met concentratiegebieden ervaren inwoners in niet-concentratiegebieden meer geurhinder bij eenzelfde geurbelasting.¹

Voorgrond- en achtergrondbelasting:

De voorgrondbelasting betreft de geur door een individueel bedrijf. De achtergrondbelasting betreft de cumulatie van geurbelasting door meerdere bedrijven in het gebied. De voorgrondbelasting is bepalend voor de hinder als zij substantieel bijdraagt aan de achtergrondbelasting. Als vuistregel wordt gehanteerd dat de voorgrondbelasting bepalend is voor de hinder als deze meer dan de helft van de achtergrondbelasting uitmaakt.

Diersoort:

De relatie tussen geurbelasting en (ernstige) hinder ook afhankelijk van diersoort. In het onderzoek van Bureau GMV en IRAS² is onderzocht wat het percentage personen is dat 'soms' of 'vaak' geurhinder ervaart voor door varkens, pluimvee, rundvee en of combinatie van diersoorten in concentratiegebieden. Er wordt geconstateerd dat pluimvee bij de meeste mensen 'soms' of 'vaak' hinder verzorgd. De wet geurhinder veehouderij gaat uit van een lagere geurhinder bij eenzelfde geurbelasting ten opzichte van de gevonden resultaten in het onderzoek van Bureau GMV en IRAS.

Effectiviteit combiluchtwassers:

Luchtwassers worden toegepast om de geuremissie te verminderen. Gebleken is dat de geurreductie door gecombineerde luchtwassers in de praktijk overschat wordt.³ Er wordt gemiddeld drie keer zoveel geur in de buitenlucht geëmitteerd dan werd verwacht bij veehouderijen met combiluchtwassers. Met als ongunstig gevolg dat de kans voor (ernstige) geurhinder bij omwonenden toeneemt. Voor bestaande situaties heeft een landelijke commissie mogelijke oplossingen onderzocht.⁴

¹ PRA (2001). Geurhinderonderzoek stallen intensieve veehouderij.

² L. Geelen, et al. (2015). Geurhinder van veehouderij nader onderzocht: meer hinder dan Handreiking Wgv doet vermoeden? INT-14108200. Bureau GMV GGD'en Brabant/Zeeland en Institute for Risk Assessment Sciences (IRAS).

³ R.W. Melse, G.M. Nijeboer en N.W.M. Ogink (2018). Evaluatie geurverwijdering door luchtwassersystemen bij stallen: Deel 2: Steekproef rendement luchtwassers in de praktijk. Wageningen Livestock Research rapport 1082

⁴ P.J. Biesheuvel, et al. (2019). Geur bekennen. Combiluchtwassers, varkenshouderijen en geurhinder. Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving.

Huidige wet- en regelgeving

In de Wet geurhinder en veehouderij (Wgv) is er sprake van een systematiek waarbij er één landsdekkend beoordelingskader is. Voor diercategorieën zoals varkens en pluimvee, waarvan de geuremissie per dier is vastgesteld, wordt de toetswaarde uitgedrukt in een ten hoogste toegestane geurbelasting op een geurgevoelig object.

Voor bedrijven zonder geuremissiefactor, zoals nertsenhouders, melkveebedrijven en maneges, gelden vaste afstanden van 100 meter voor objecten binnen de bebouwde kom en 50 meter voor objecten buiten de bebouwde kom. Afwijking van deze afstanden is mogelijk tot respectievelijk minimaal 50 en minimaal 25 meter, maar de afstanden mogen ook vergroot worden.

Er zijn meerdere factoren die de daadwerkelijke geurbelasting kunnen bepalen, zoals diersoort, achtergrondbelasting en het gebruik van BBT. Gezien de variaties in deze factoren, zal een vaste afstand tussen een geurgevoelig object en een geur emitterend object niet ten alle tijden in eenzelfde geurbelasting op het geurgevoelig object resulteren.

Hinder en geurwaarden

De kwaliteit van de leefomgeving wat betreft geur wordt bepaald door het percentage geurghinderden. Er zijn geen gezondheidkundige grenswaarden voor hinder. Een situatie is gezondheidkundig goed, wanneer er 0% hinder is. Welk niveau van hinder aanvaardbaar is, is een afweging waarbij ook andere aspecten betrokken kunnen worden. Uitgangspunten zijn de beleidsdoelstellingen in het Nationaal Milieubeleidsplan 1989⁵ en een beleidsbrief van minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer uit 1995⁶ waarin doelstellingen staan geformuleerd. Er wordt gestreefd naar 3% hinder maar als aanvaardbaar wordt aangenomen in voornoemde uitgangspunten: 12% hinder en 0 tot 3% ernstige hinder voor nieuwe situaties ('richtwaarde') en 20% hinder voor bestaande situaties ('bovenwaarde').

De GGD-richtlijn 'Geur en Gezondheid'⁷ stelt een streven naar *maximaal* 12% geurhinder en minder dan 3% ernstige geurhinder voor een aanvaardbare geurbelasting. Hierbij wordt geen verschil gehanteerd tussen 'oude' en 'nieuwe' situaties, tussen belaste bestemmingen binnen of buiten de bebouwde kom en evenmin tussen concentratie- en niet-concentratiegebieden. Voormalige bedrijfswoningen, waarbij er geen binding meer is met veehouderij-activiteiten beschouwt de GGD als een geurgevoelige bestemming (zowel voor de voor-als achtergrondgeurbelasting). De toetswaarde overeenkomstig met 12% hinder is 2,0 odour units per kubieke meter lucht voor de voorgrondbelasting. Vanuit de GGD zijn situaties met meer dan 20% geurhinder onwenselijk. De toetswaarde overeenkomstig met 20% hinder is 5 odour units per kubieke meter lucht voor de voorgrondbelasting.

⁵ Nationaal Milieubeleidsplan (1989).

⁶ Beleidsbrief van minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (1995). Algemeen beleid stank.

⁷ M. Venselaar-Mooij, et al. (2015). Geur en Gezondheid. Onderdeel Veehouderij en geur. GGD Richtlijn medische milieukunde. RIVM rapport 2015-0106.

Gezondheidsmonitor GGD en geurhinder

Om beeld te krijgen van het percentage geurgehinderden met de huidige wet en regelgeving is in deze toelichting de gegevens van de Gezondheidsmonitor van de GGD toegevoegd. In de Gezondheidsmonitor van de GGD wordt via een vragenlijst steekproefsgewijs aan inwoners van Friesland gevraagd in welke mate inwoners hinder ondervinden van de geur van landbouw en veeteelt wanneer men zich in huis bevindt. Hieronder zijn de gegevens weergegeven van de GGD gezondheidsmonitor 2012 en 2016 voor inwoners van 19 jaar en ouder. De cijfers zijn weergegeven voor de gemeente Dantumadeel en per voormalig gemeente van het huidige Noordoost-Friesland. Ter vergelijking is het percentage gehinderden over heel Friesland weergegeven.

Tabel: Percentage respondenten van de Gezondheidsmonitor Volwassenen & Ouderen GGD Fryslân 2012 en 2016[#] die matige tot ernstige hinder ervaren van geur van landbouw en veeteelt.

<i>Inwoners 19 jaar en ouder</i>	<i>Matig tot ernstig gehinderd door geur van landbouw en veeteelt</i>	
	2012	2016
Dantumadeel	11%	9%
Dongeradeel	10%	13%*
Ferwerderadeel	21%*	22%*
Kollumerland	7%	10%
Friesland	9%	10%

[#] Op dit moment worden de gegevens van de gezondheidsmonitor 2020 voor inwoners van 19 jaar en ouder verwerkt. De gegevens zullen verderop in het jaar beschikbaar zijn en kunnen worden opgevraagd.

Over de tijd heen zijn er geen grote veranderingen in de hinder die inwoners ervaren onder de huidige regelingen. Wel valt op dat inwoners uit het gebied voormalig Dongeradeel significant (aangeduid met ** in de tabel) vaker gehinderd worden door landbouw- en veeteeltgeuren (13% in 2016) in vergelijking met de rest van Friesland. Dit geldt in nog grotere mate voor inwoners uit het gebied voormalig Ferwerderadeel. In dit gebied ondervindt 21% in 2012 en 22% in 2016 matig of ernstige hinder door geur van landbouw en veeteelt.

Advies

Er is geen gezondheidkundige grenswaarde voor hinder en iedere afname van geurhinder is wenselijk. Best Beschikbare Technieken (BBT) kunnen ingezet worden om geuremissie zo veel mogelijk te minderen en te streven naar een situatie met zo min mogelijk geurhinder, ook als aan de door beleid bepaalde normen wordt voldaan. Een maximale richtwaarde van 12% geurhinder en niet meer dan 3% ernstige hinder is een gezondheidkundig aanvaardbare situatie. Dit komt overeen met 2 odour units per kubieke meter lucht. Situaties met meer dan 20% geurhinder zijn onwenselijk. Dat zijn situaties met meer dan 5 odour units per kubieke meter lucht.

Bich Phuong Nguyen
Adviseur milieu & gezondheid